

№ 44 (589)
Лістапад 2015 года

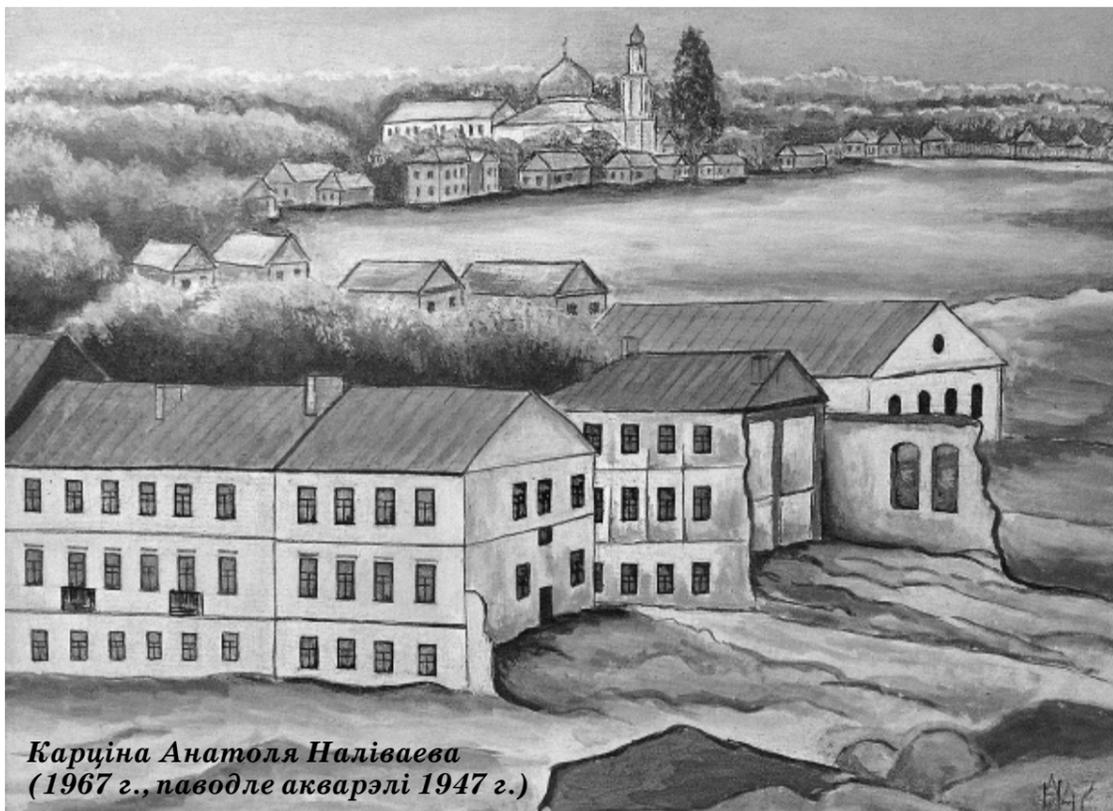
Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Прадаўжальнікі: выстаўка майстроў з Івянца –** стар. 2
- ☞ **Канферэнцыя: урокі Першай сусветнай вайны –** стар. 4
- ☞ **Асобы: беларус Анатоль Белы і татарын Якуб Якубоўскі –** стар. 5 і 6
- ☞ **Памяць: палеская ластаўка Яўгенія Янішчыц –** стар. 7

Карціна Анатоля Наліваева (1967 г., паводле акварэлі 1947 г.)

Мінск, выгляд на вул. Замкавую і мячэць з боку пл. Свабоды

✓ 12 лістапада ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбыўся літаратурна-музычны вечар «Дзве яскравыя зоркі на небасхіле ўкраінскай паэзіі», прымеркаваны да 85-годдзя па-

узялі выпускнікі і навучэнцы Школы маладога пісьменніка пры Саюзе беларускіх пісьменнікаў. Імпрэза названая ў гонар англій-

На тым тыдні...

культуры і мастацтваў адбыліся справядзачныя заняткі этнахарэолага Міколы Козенкі па народным танцы са студэнтамі спецыялізацыі «этнафоназнаўства» напярэмак «фальклор» спецыяльнасці «народная творчасць» кафедры этналогіі і фальклору БДУКМ.

✓ 18 лістапада ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага пачала працаваць выстаўка «Говорацьце машыны/ Talking machine», што праходзіць сумесна з творчай групай «Рамзес Экспо». У экспазіцыі прадстаўленыя фанографы, грамафоны, патэфоны і грамплацінкі канца XIX – пачатку XX ст. з прыватнай калекцыі Ігара Барысевіча.

✓ 19 лістапада ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася выстаўка жывапісу і габеленаў Аляксандра і Тамары Сцяцэнкаў «Украіна, цвечце лубы, сонцам гадаваны...», якая ладзіцца пры падтрымцы Пасольства Украіны ў Рэспубліцы Беларусь.

А. Сцяцэнка – ураджэнец Украіны, мастак-пейзажыст, стваральнік кветкавых нацюрмортаў, на-

тхненне для якіх чэрпае пад час падарожжаў па Беларусі і Украіне. Яго жонка нарадзілася ў вёсцы Клятная на Брэстчыне. Усе свае творчыя захапленні Т. Сцяцэнка ўкладае ў стварэнне габеленаў.

З 1984 г. Аляксандр і Тамара жывуць у Слоніме, разам працуюць на фабрыцы «Тэкстыльшчык», удзельнічаюць у выставачных праектах мастацкай суполкі «Арт-Слонім».

✓ 19 лістапада ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь

была прэзентаваная экспазіцыйная прастора «Старажытная Беларусь». Гэта адзіная ў краіне пляцоўка, якая прадстаўляе асноўныя моманты і этапы айчыннай гісторыі ад старажытных часоў да пачатку XIX ст.: першапачатковае засяленне тэрыторыі нашай краіны, узнікненне племянных саюзаў крывічоў і дрыгавічоў, узнікненне першых на тэрыторыі Беларусі дзяржаўных утварэнняў, стварэнне Вялікага Княства Літоўскага, Рэчы Паспалітай, знаходжанне Беларусі ў складзе Расійскай імперыі.

эткі Ліны Кастэнкі і 80-годдзя паэта і публіцыста Барыса Алейніка. Вечарына стала сведчаннем сяброўскіх стасункаў, якія звязваюць музей беларускага Песняра і грамадскае аб'яднанне ўкраінцаў «Заповіт».

✓ 16 лістапада ў Дзяржаўным літаратурным музеі Петруся Броўкі адбыўся вечар гатычна-містычна-камічнага апа-вядання, удзел у якім

скай пісьменніцы Мэры Шэлі, якая ў 18 гадоў напісала знакаміты фантастычны раман «Франкенштэйн, ці Сучасны Праметэй».

Пад час вечарыны маладыя аўтары зачыталі свае «страшныя» аповяданні, а таксама быў прэзентаваны зборнік твораў выпускнікоў Школы маладога пісьменніка за 2013 – 2014 год «Казкі майго горада».

✓ 18 лістапада ў Беларускім дзяржаўным універсітэце

Сябры! Нагадваем, што ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету» на 2016 г. Заставайцеся з намі! Далучайце сяброў і калегаў!

Нашы віншаванні

25 гадоў таму, 14 лістапада 1990 г., быў заснаваны Драгічынскі ваенна-гістарычны музей імя Д.К. Удзікова

Музей быў адкрыты для наведнікаў 25 жніўня 1994 г. У снежні 1995-га музею прысвоена ганаровае званне «народны», 12 снежня 2000 г. нададзена імя Д.К. Удзікова, былога начальніка штаба партызанскай брыгады імя Молатава.

Музей быў заснаваны рашэннем Драгічынскага райвыканкама з ініцыятывы Пінскага таварыства партызанаў-ветэранаў, створанага ў 1980 г. з мэтай аб'яднаць усіх былых партызанаў, што змагаліся з фашысцкімі акупантамі ў складзе Пінскага партызанскага злучэння на чале з В. Каржом. У 1990 г. райвыканкам перадаў таварыству будынак, у якім размясціліся Музей партызанскай славы і Савет таварыства. Пасля адкрыцця экспазіцыі музей стаў базай для правядзення мерапрыемстваў па героіка-патрыятычным выхаванні моладзі. 17 ліпеня 1998 г. перад будынкам музея быў адкрыты памяtnы знак «Партызанская слава», на яго гранітных плітах – назвы партызанскіх атрадаў, што дзейнічалі ў гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Драгічынскага і Іванаўскага раёнаў. 21 красавіка 2004 г. музей перададзены аддзелу культуры Драгічынскага райвыканкама.

Асноўны фонд музея складаюць 602 адзінкі захоўвання, дапаможны – 2 188 адзінак, размешчаныя ў пяці залах. Гэта фотаздымкі, дакументы, успаміны і лісты партызанаў-ветэранаў. У калекцыі музея ёсць таксама асабістыя рэчы кіраўнікоў партызанскага руху, узоры зброі перыяду Вялікай Айчыннай вайны.

Пры музеі працуе падлеткавы клуб «Азимут», які займаецца выяўленнем імёнаў загінулых абаронцаў Айчыны і ахвяраў вайны, якіх лічацца невядомымі. Сябрамі клуба знойдзены 3 брацкія магілы часоў апошняй вайны, выяўленыя 72 прозвішчы партызанаў і воінаў Чырвонай Арміі. Вядзецца праца па вышуку пахаванняў перыяду Першай сусветнай вайны на тэрыторыі раёна. На выяўленых няўлічаных пахаваннях усталяваныя памяtnыя знакі. Рэгулярна праводзяцца палявыя выходы, паходы і краязнаўчыя экскурсіі для ўдзельнікаў клуба.

У 2010 г. пры музеі створаны клуб гісторыкаў «Краевед», што аб'ядноўвае настаўнікаў гісторыі і мясцовых краязнаўцаў. З 2006 г. выдаецца раённая гісторыка-краязнаўчая газета «Наш Край – Загородзе».

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць супрацоўнікаў музея з юбілеем установы і жадаюць плённа ў працы, новых знаходак і цікавых наведнікаў!

Дзе варта пабываць

Івянецкая кераміка

Івянец называюць сталіцай ганчарства. Некалі такіх цэнтраў было нашмат болей, але з часам пераважная іх большасць адышла ў нябыт. Тут да месца прыгадаць таксама ганчарства ў Радашковічах Маладзечанскага і Гарадной Столінскага раёнаў.

А курат івянецкай традыцыі прысвечаная выстаўка, што нядаўна адкрылася ў Музеі беларускага народнага мастацтва ў Раў-

бічах. Тут прадстаўленыя працы чатырох аўтараў. Найперш, гэта Алег Раманоўскі, які вучыў сучасных майстроў керамікі, быў дырэктарам

івянецкага музея. Выстаўленыя таксама працы Алега Капусты, Юрыя Чараповіча і Уладзіміра Сасноўскага.

На выстаўцы прадстаўленыя вырабы ў тэхніках малачэння, ваччэння, ангоба, фліндроўкі; тут ёсць посуд, цацкі, падсвечнікі, акарыны ды свісцёлкі, а таксама дэкаратыўныя кампазіцыі ды скульптуры. Асобны раздзел знаёміць з вырабамі невядомых івянецкіх керамістаў 1920 – 1930-х гадоў.

Дырэктар музея народнага мастацтва Дар'я Ільніч распавядае:

– Нездарма сёння Івянец лічыцца сталіцаю ганчароў. У якую хату ні зайдзі – жыве ганчар. Прычым, майстры працуюць не толькі дома, ёсць завод керамічных вырабаў, дзе вырабляюць прадметы з захаваннем традыцыяў. А ёсць і заводзікі, дзе працуюць асобныя майстры. Пры музеі дзейнічае ганчарная майстэрня, дзе працуе адзін з майстроў – У. Сасноўскі. У яго захаваліся старыя формы. Такім чынам, існуе пераемнасць.

Вядома, было б добра працягнуць цыкл выставак, прысвечаных традыцыйнаму ганчарству ў Беларусі. Як зазначае Д. Ільніч, беларускае народнае мастацтва мае карані ў побытавым мастацтве. Таму падобныя імпрэзы – гэта магчымае паказаць, што пачуццё прыгожага ў жыцці – у беларусаў ад нараджэння, ад імкнення ўпрыгожыць свой побыт. «Колькі б ні казалі, што Беларусь маленькая – няпраўда, нашая краіна вялікая, дзе існуе разнастайнасць, у кожным рэгіёне ёсць свае адметнасці».

Карыстаючыся нагодаю, хацелася таксама даведацца, што новы дырэктар плануе на будучыню, якія будуць выстаўкі, імпрэзы.

– Ідучь перамавы з Музеям Падляшша ў Польшчы аб экспанаванні ў нас падляшскіх ручнікоў. Калі па-

Слонімшчына ў пытаннях і адказах

У мінскім выдавецтве «Кнігазбор» выйшла з друку кніга Сяргея Чыгрына «125 пытанняў і адказаў з гісторыі Слонімшчыны». Літаратар і да следчык роднага краю

пад адну вокладку сабраў пытанні, а таксама цікава адказаў на іх, каб паказаць праўдзівую гісторыю слонімскай зямлі, а таксама распавесці пра падзеі, што адбыліся на Слонімшчыне, пачынаючы з таго часу, калі тут з'явіліся першыя людзі, і да сённяшніх дзён.

Шмат аўтар распавядае пра тое, што мала даследаванае ў Беларусі: пра слонімскія скарбы, украдзеныя і вывезеныя па-за межы Беларусі, пра слонімскія падземеллі і розныя легенды ды паданні, пра лёсы знакамітых слонімцаў, пра рэпрэсіі і бежанства і г.д. І ўсё гэта распавядаецца ў пытаннях і адказах.

Паводле словаў С. Чыгрына, папулярна-асветніцкае выданне «125 пытанняў і адказаў з гісторыі Слонімшчыны» разлічанае на самае шырокае кола чытачоў. Яно можа быць выкарыстанае як дапаможны матэрыял пры вывучэнні не толькі гісторыі Слонімшчыны, але і ўсёй Беларусі.

Сяргей Чыгрын

Барыс БАЛЬ

А. Раманоўскі (гліна, паліва)

Невядомы аўтар. Вырабы з гліны (1920–1930-я гг.)

цяпле, на базе музея пройдзе «Вышыванка-фэст». Могуць быць таксама сустрэчы з майстрамі і творцамі.

Выстаўка івянецкай керамікі будзе працаваць да 9 студзеня. Заканчэнне яе арганізатары мяркуюць правесці ўрачыста. Такім чынам, у кожнага ёсць час, каб паба-

чыць на свае вочы творы івянецкіх майстроў. А ў каго не атрымаецца з розных прычынаў наведаць выстаўку – на нашым сайце bfk.by змешчана болей фотаздымкаў з экспазіцыі.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

У. Сасноўскі (гліна, ваччэнне)

Ю. Чараповіч. «Паляванне на дзіка ў XVIII стагоддзі»

Новае выданне

Зборнік пра пісьменнікаў і іх кнігі

Беларускі пісьменнік, наш зямляк, Віктар Арцём'еў завяршае дзявяты віток зямнога жыцця. Яго пярэ належаць «Вянкі...» паэтам Аляксею Пысіну і Анатолю Сербантовічу, некалькі мастацка-дакументальных зборнікаў пра вайну, якую ён бачыў на свае вочы, шэраг кніг з краязнаўчымі нарысамі пра людзей нашага краю, а яшчэ зборнікі пра родную мову: «Слоўцы-адмыслоўцы» і «Мова родная – беларуская». Яму пашчасціла чвэрць стагоддзя мець блізкае сяброўства з паэтам А. Пысіным і стаць даследчыкам ягонага жыцця і творчасці, а яшчэ амаль дзесяць гадоў ладзіць у Магілёве сустрэчы чытачоў з вядомымі беларускімі і рускімі пісьменнікамі. Ён бачыў і чуў голас Пятра Глебкі, Петруся Броўкі, Міхася Лынькова, Кандрата Крапівы, Фёдара Янкоўскага, Сяргея Грахоўскага, Язэпа Пушчы, Уладзіміра Дубоўкі, Канстанціна Сіманавы, Яўгенія Вараб'ёва, Яўгенія Далматоўскага, Рымы Казакавай, Антанаса Венцлавы, Андрэя Вазнясенскага, Ігара

Салтуком, В. Карамазавым, Змітраком Марозавым, Міколам Барысенкам, Міколам Леўчанкам – шчырае сяброўства.

У канцы сямідзясятых і першай палове васьмідзясятых гадоў, калі ладзіў у Магілёве сустрэчы літаратараў з чытачамі, якія доўжыліся пяць дзён запар, ён не толькі слухаў літаратурныя выступленні паэтаў і праймаў іх, а яшчэ меў з імі кожны дзень гамонку. Пра гэтыя іх сустрэчы з чытачамі ён даваў інфармацыю ў газеты. За многія гады жыцця матэрыялаў і нататак пра літаратараў набірала багата, і В. Арцём'еў сёла та склаў зборнік «Пісьменнікі і кнігі» аб'ёмам 16 друкаваных аркушаў. Яго выдаў тыражом 80 асобнікаў Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.А. Куляшова. Арыгінальную вокладку зрабіў мастак І. Малінін.

У раздзеле «Незабытыя сустрэчы» чытач знайдзе два дзясяткі згадак і нарысаў пра Якуба Коласа, Міколу Аўрамчыка, І. Чыгрынава, А. Пісьмянкова, Івана Шамякіна і іншых знакамітаў беларускай літаратуры. Паўтара дзясятка нарысаў налічвае раздзел «У вянок Пысіну».

Пісьменнік В. Арцём'еў часты гоць бібліятэк, каледжаў і школаў Магілёва. Дзесяць тэкстаў яго літаратурных выступаў утрымлівае раздзел «Літаратурныя вечарыны». Яны ў свой час былі агучаныя на ўроках і літаратурных вечарынах да юбілеяў пісьменнікаў Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, А. Пысіна, Я. Янішчыц, А. Куляшова, Івана Мележа, М. Леўчанкі...

У магілёўскай абласной літаратурнай суполцы В. Арцём'еў яшчэ праявіў сябе як літаратурны крытык. І ён у раздзеле «Кнігі пісьменнікаў-

землякоў» змясціў рэцэнзіі на кнігі М. Леўчанкі, Дзімітрыя Сязёміна, Міколы Барысенкі, І. Пехцерава, М. Клапоцкага, В. Карамазава, А. Пісьмянкова, Валянціны Габрусевай, Галіны Сайко і Аляксея Варожышчава, а яшчэ на публікацыі пра А. Пысіна ў часопісе «Крыніца» (2002, №2) і на альманах магілёўскіх літаратараў «Прыдняпроўе – край талентаў».

У трох заключных раздзелах чытача зацікаваць нарыс «Культура чытання Янкі Брыля» і тэксты ягоных лістоў і паштовак аўтару зборніка за 2000 – 2005 гады, а яшчэ нарыс «Шэсьць аўтографіў Фёдара Янкоўскага» і інтэрв'ю з паэтам З. Марозавым. Аўтар зборніка ўпершыню паспрабаваў сябе ў жанры фэнтэзі. Як яно атрымалася, чытач даведаецца, прачытаўшы эсэ «Магілёўская абласная бібліятэка ў пачатку ХХІІ стагоддзя».

Замест біяграфічнай даведкі аўтар змясціў найбольш поўную, у параўнанні з ранейшымі публікацыямі, аўтабіяграфічную нататку «Пішу з жыцця і пра жыццё». Для хуткага пошуку імянаў пісьменнікаў у зборніку ёсць два паказальнікі.

Віктар Арцём'еў лічыць зборнік «Пісьменнікі і кнігі» галоўнай кнігай свайго жыцця. Многія яе старонкі чытаюцца як летапіс літаратурнага жыцця Магілёўшчыны і спрыяюць захаванню культурнай і гістарычнай спадчыны Бацькаўшчыны. Напісана кніга яркай, жывой мовай, зразумелай шырокаму колу чытачоў. Будзе карысная яна і вучням старэйшых класаў, студэнтам-філолагам і даследчыкам-літаратарам.

Застаецца дадаць, што зборнік В. Арцём'ева «Пісьменнікі і кнігі» ёсць у буйнейшых бібліятэках Мінска і Магілёва, у цэнтральных бібліятэках Касцюковіцкага, Быхаўскага, Клімавіцкага, Хоцімскага, Шклоўскага раёнаў. У бліжэйшым часе яго электронны варыянт размесцяць на сваіх сайтах бібліятэкі Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі

(www.baa.by/ovuze/biblioteka) і Магілёўскага бібліятэчнага каледжа імя А.С. Пушкіна (www.mgbk.mogilev.by).

Віктар ІВАНОЎ

Мацярык Беларусь

«Вежа міру» ў Іспаніі

12 лістапада ў Мадрыдзе была прэзентаваная перакладзеная на іспанскую мову паэма Максіма Багдановіча «Вежа міру». Зрабіла пераклад беларуска Настасся Кузьменка, якая жыве ў Іспаніі. Кніга была выдадзена іспанскім выдавецтвам, ілюстрацыі да яе зрабіла мастачка Моніка Гуцьерэс.

Імпрэза адбылася ў кніжнай краме, у ёй узяў удзел пачасол Беларусі ў Іспаніі (па сумяшчальніцтве) Павел Латушка. Ён адзначыў, што М. Багдановіч з'яўляецца геніем беларускай паэзіі, выключнай асобай для культуры Беларусі.

Паводле паведамлення партала Belarus.by

Дзе варта пабываць

Міжнародны дзень чытання «Сымона-музыкі»

4 снежня Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа запрашае далучыцца да сацыяльна-культурнай акцыі «Міжнародны дзень чытання "Сымона-музыкі"». Знакаміта паэма народнага паэта Беларусі Якуба Коласа ўжо 90 гадоў натхняе маладыя таленты на творчыя пачынанні. Сімвалічна, што юбілей выдатнага твора адзначаецца ў Год моладзі, бо гэтую паэму Пясняр прысвяціў менавіта беларускай моладзі, адрасаваў людзям з чулай, добрай і ўражлівай душой.

Паэма «Сымон-музыка» ўваходзіць у залаты фонд беларускай літаратуры і даўно ўжо жыве сваім жыццём. Паводле яе пастаўлены тэле- і радыёспектаклі, арт-перформансы, створаныя сімфанічныя партытуры, лібрэта оперы, літаратурная кампазіцыя для чытання. Знакаміты скульптар Заір Азгур уключыў у скульптурны ансамбль на плошчы Якуба Коласа ў Мінску кампазіцыйную частку Сымона і Ганны – галоўных персанажаў твора. Рамантычная паэма пра хлопчыка-музыку часткова перакладзеная на рускую, балгарскую, казахскую, англійскую, украінскую, іспанскую і польскую мовы. Але на якой бы мове ні гучалі Коласавы радкі, разумееш, што сапраўднае мастацтва з'яўляецца толькі тады, калі ёсць творчая асоба мастака, здольная выстаяць перад усімі цяжкасцямі жыцця і не згубіць свайго таленту, а знайсці яму прымяненне.

Да юбілею знакамітай паэмы музей Якуба Коласа праводзіць сацыяльна-культурную акцыю «Міжнародны дзень чытання "Сымона-музыкі"». Для ўдзелу ў мерапрыемстве неабходна:

- спампаваць на сайце музея паштоўкі з урыўкамі з паэмы на беларускай мове і ў перакладах з ілюстрацыямі Барыса

Заборава і Мікалая Селешчука, альбо звярнуцца да арганізатараў па электронны ці друкаваны варыянт;

- выбраць урывак, які адпавядае вашаму ўнутранаму стану і светабачанню;

- 4 снежня прачытаць выбраныя ўрыўкі ў кампаніі аднадумцаў, сяброў, калегаў, або сам-насам, каб з дапамогай лірычных радкоў зазірнуць у глыбіні ўласнай душы, і, магчыма, знайсці адказы на пытанні, што хваляюць;

- даслаць на электронную скрыню музея фота- (сэлфі на старонцы MuzeiKolasa ў Instagram) альбо відэасправаздачу, усе дасланыя фотаздымкі будуча размешчаныя на афіцыйным сайце музея і на старонках у сацыяльных сетках;

- па выніках акцыі спампаваць на сайце музея дыплом удзельніка акцыі «Міжнародны дзень чытання "Сымона-музыкі"».

Свой удзел у акцыі ўжо пацвердзілі музеі Расіі, Літвы і Украіны, Цэнтральная бібліятэка г. Валгаграда і Таварыства беларускай культуры «Спадчына» (г. Друскенікай, Літва).

Паводле інфармацыі арганізатараў

«Сымон-музыка» (пастаноўка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы)

В. Арцём'еў

Шклярэўскага, Роберта Раждзественскага, Давіда Сімановіча, Васіля Быкава, Ніла Гілевіча, Варлена Бечыка, Кастуся Цвіркі, Раісы Баравіковай, Віктара Карамазава, Анатоля Вярцінскага, Яўгеніі Янішчыц, Івана Чыгрынава і многіх іншых. Сабраў болей за тры сотні аўтографіў, з іх каля двухсот – на кнігах.

Два разы аўтар зборніка бачыў Якуба Коласа, меў сустрэчу з яго сынам Міхасём Міцкевічам. А з Янкам Брылём апошняй яго пяць з паловай гадоў было ліставанне. З многімі літаратарамі – найперш з Ф. Янкоўскім, Алесем Махначом, Алесем Пісьмянковым, Яўгенам Крупенькам, Іванам Пехцеравым, Алегам

Засвойваючы ўрок Першай сусветнай вайны

12 лістапада ў Віцебскім дзяржаўным тэхналагічным універсітэце прайшоў Рэспубліканскі круглы стол на тэму «Першая сусветная вайна ў гістарычным лёсе Беларусі». Удзельнікамі сталі прадстаўнікі вышэйшых навучальных устаноў краіны. Ініцыятар правядзення сустрэчы – Віктар Хаданёнак, кандыдат гістарычных навук, старшы выкладчык кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплінаў ВДТУ.

Мерапрыемства мела дзве асноўныя дыскусіі: першая – «Кансалідацыя ці раз'яднанне? Стаўленне насельніцтва беларускіх земляў да вайны. Уплыў ваенных дзеянняў на сацыяльна-эканамічнае і палітычнае развіццё беларускіх земляў», другая – «Вынікі і ўрок Першай сусветнай вайны – позірк з Беларусі».

З дакладамі выступілі Сяргей Траццяк, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі, дацэнт; Таццяна Іванова, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры правазнаўства Віцебскага філіяла Міжнароднага ўніверсітэта «МІПСА»; Галіна Якаўлева, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, прафесар кафедры ўсеагульнай гісторыі і культуры Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава; іншыя.

Вельмі цікавым было выступленне Міхаіла Смальянінава, кандыдата гістарычных навук, старшага навуковага супрацоўніка Інстытута гісторыі НАН Беларусі, дацэнта. Міхаіл Мітрафанавіч – аўтар шматлікіх кніг, манаграфіяў, навуковых артыкулаў. Сфера яго інтарэсаў – Беларусь у Першай сусветнай вайне 1914 – 1918 гг. Навукоўцу хвалюе пытанне вывучэння гісторыі, яе рэпрэзентацыі:

– Трэба ведаць гісторыю сваёй краіны, вывучаць яе, асабліва ў сённяшні, такі супярэчлівы, час, калі гісторыя

трактуецца па-рознаму. І для навукоўцаў, аматараў гісторыі істотнай праблемай з'яўляецца вывучэнне неабходных матэрыялаў, бо большасць з іх знаходзіцца ў архівах Расіі. Пошуку крыніцаў замянае абмежаванасць матэрыяльных сродкаў, якія амаль не выдзяляюцца дзяржавай.

Сам гісторык аддаў пяць гадоў на тое, каб напісаць манаграфію «Беларусь у Першай сусветнай вайне 1914 – 1918 гг.» Для гэтага ён працаваў у расійскіх архівах пад час адпачынкаў цягам пяці гадоў. І, сабраўшы вялікую колькасць матэрыялаў, выдаў працу, куды ўвайшлі тэмы мабілізацыі войскаў, праблемы бежанства, знішчэння чыгуначных лініяў, ужывання газавых сродкаў і г.д.

Шмат увагі прыцягнула і выступленне кандыдата гістарычных навук, дацэнта, загадчыка кафедры гісторыі, сусветнай культуры і турызму Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта Сяргея Новікава, які звярнуў увагу на аднабаковасць падыходу беларускіх навукоўцаў да вывучэння гісторыі Першай сусветнай вайны. Так, ён зазначае: «Нямецкія

вучоныя ў сваіх працах даюць спасылкі на беларускія і расійскія крыніцы, чаго не скажаш аб айчынных навукоўцах. Мы ж прывыклі разглядаць гісторыю толькі з аднаго боку. А гэта – вялікая памылка». Дарэчы, Сяргей Яўгенавіч з'яўляецца аўтарам трох манаграфіяў, каля трохсот навуковых працаў па айчыннай ваеннай гісторыі, шэрагу вучэбных выданняў, навуковых зборнікаў.

Таксама ажывіла цікавасць удзельнікаў дыскусіі і тэма фармавання новай школы гісторыкаў, гістарычнага выхавання моладзі. Выказваліся прапановы стварэння дакументальных фільмаў, камп'ютарных гульніў, кароткіх ролікаў, дзе б адбывалася своеасаблівае рэканструкцыя падзеяў Першай сусветнай вайны. Усё гэта можна было б выкарыстоўваць дзеля візуальнай падачы матэрыялу на лекцыях, занятках у школе і г.д.

Па завяршэнні круглага стала ўсім была прадастаўленая магчымасць падвесці вынікі, зрабіць высновы.

Вельмі запамінальнымі сталі словы кандыдата гістарычных навук, дацэнта, загадчыка кафедры гісторыі Беларусі ВДУ імя П.М. Машэрава Анатоля Дулава, які зрабіў акцэнт на нябачаныя ў гісторыі войнаў чалавечыя страцы, якія сталі самым трагічным вынікам Першай сусветнай вайны. Ён закрываў і пытанне абстрактнага нацыянальнага свядомасці, самавызначэння народа. Анатоль Мікалаевіч дадаў, што трэба занатоўваць урокі вайны, не забываць, што яна прынесла беларускаму народу.

Пад час сустрэчы была арганізаваная выстаўка працаў удзельнікаў.

Надзея ЗУЕВА
Фота аўтара

У чым таямніца імя твайго, вёска?..

Усе мы жывем у хуткім тэмпе, у кожнага з нас ёсць свае неадкладныя справы і нявырашаныя праблемы, і ў хуткаплыннасці будняў мы не паспяваем наведваць музеі або цікавіцца гісторыяй роднага краю. Гарадоччына – мясціна, дзе я нарадзілася; як і іншыя раёны краіны, яна багатая на самабытную культуру і асаблівыя традыцыі, што і адлюстраванае ў назвах нашых паселішчаў. Сёння мне хацелася б праліць святло на адно спрэчнае, але не менш цікавае пытанне, якое тычыцца ў першую чаргу майго роднага кутка: якая ўсё-такі таямніца хаваецца ў назвах нашых вёсак? І што агульнага паміж Обаллю і Яблыняй? Якое дачыненне да Пальмінкі маюць пальмы?

Пад час невялікага даследавання, праведзенага мною, высветлілася, што назвы многіх вёсак навукоўцы звязваюць з прозвішчамі людзей, якія іх заснавалі. Прыкладамі падобнага наймення могуць паслужыць такія назвы, як Лысцова, Малашанкі, Марчанкі, Зайкава, Гуркі, Маскаляняты, Канчане, Смалоўка. Аднак многія назвы маюць пад-

войную трактоўку, напрыклад, існуе верагоднасць паходжання асновы слова Гуркі ад польскага «гура» (гара), а назву Канчане звязваюць з асабліва-васцю месцазнаходжання вёскі («у канцы зямельных участкаў, паселішчаў, землеўладанняў»).

Найбольшую цікавасць уяўляюць назвы-мігранты: Канашы, Обаль і Газьба. Тапонім

Обаль звязваюць з літоўскай асновай «obelis», што азначае «яблыня, яблыневая», а Канашы, магчыма, маюць аснову, звязаную з назвай цюркскіх паселішчаў («канаш» – савет). Газьба – гэтую назву можна супаставіць з вугорскім або фінскім сэнсавым значэннем «гаспадарка, сядзіба».

Шмат у раёне вёсак, назвы якіх маюць больш чым відавочнае значэнне: Гарадок – у аснове вызначэнне «маленькі горад, цэнтр рамяства і гандлю», Зарэчча – «паселішчы за рэчкай», Лугаўскія – назва, утвораная ад слова «луг», Мяжа – у аснове слова «мяжа», Ноўка – «новыя паселішчы і забудовы». Рудняй, рудніцай у мінулым называлі невялікае прадпрыемства, дзе выплаўлялі жалеза з балотнай руды, Хвошна мае сувязь з асновай слова «хвошч», а тапонім Езярышча ўтвораны ў выніку замены «а» на «е» ў слове «азярышча» пад уплывам польскай і літоўскай моваў і мясцовых дыялектаў.

Менш відавочныя назвы на кшталт Стайкі, Халамер'е, Маскаляняты, Віраўля. У аснове назвы Віраўля тэрмін са значэннем «глыбокае месца ў рацэ, вір, багна», назвы на кшталт Маскаляняты захавалі даўно мінулыя прававыя адносіны: у Вялікім Княстве Літоўскім маскалямі называліся падданыя Маскоўскай дзяржавы. Стайня – часовы навес для жывёлы або невялікая група дамоў, пабудаваных паблізу старога дома ў працэсе драбнення сем'яў – з гэтымі паняццямі звязваюць паходжанне назваў Вялікіх і Малых

Рэшткі сядзібы Грэбніцкіх, Обаль

Стаек. Халамер'ем жа называюць незаконнае ўзворванне зямель, зямельны «даважак».

Словамі «пальм», «пальма» ў славянскіх народаў называлі гразкія, забалочаныя месцы. Гэта адпавядае балоцістай мясцовасці Пальмінкі. Вакол гэтай вёскі – мноства азёраў, балоты, велізарная колькасць забалочаных лугоў і лясоў. Ёсць

звесткі, што вёска Пальмінка з'явілася ў канцы XVI стагоддзя ў выглядзе паселішча з назвай Храпавічы. У пачатку XIX стагоддзя ў гэтыя мясціны прыехаў немец Пальмін Арынгейм і ўладкаваўся тут, пабудаваў дом, выкапаў сажалку. Пальмінская сажалка і асабняк пана Пальміна да гэтага часу захаваліся.

Былая сядзіба Пальмінкі, цяпер крама «Пальмінка»

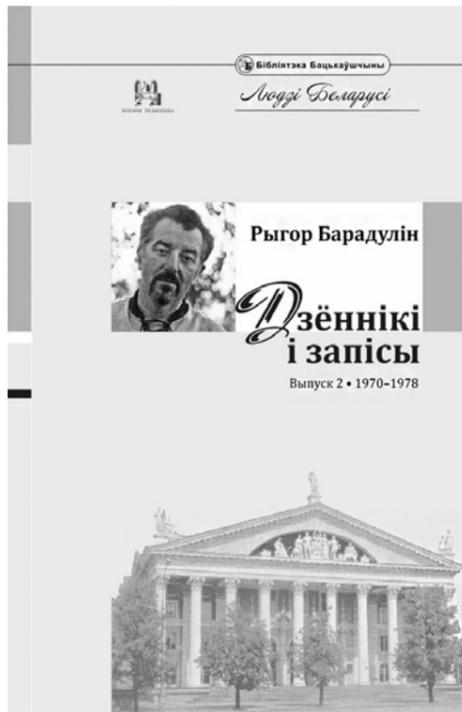
Гэтым маленькім даследаваннем я хацела б прыцягнуць увагу людзей да такіх важных і не менш цікавых аспектаў краязнаўства, як тапанімічныя назвы. Як мне здаецца, вывучэнне культурных асаблівасцяў таго ці іншага раёна заўсёды будзе актуальным для ўзбагачэння нашай гісторыі і захавання арыгінальных традыцыяў.

Валерыя ГАРОХАВА

Краявіды Гарадка

Фота Валеры ГАРОХАВА

Дзённікі і запісы, падарожжы і ўспаміны

Другі выпуск «Дзённікаў і запісаў (1970 – 1978)» народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна пабачыў свет у выдавецтве «Кнігазбор» дзякуючы супольным намаганням МГА «ЗБС «Бацькаўшчына» і ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў». Нагадаем, што выхад першага выпуску быў прымеркаваны да 80-годдзя з дня нараджэння Рыгора Іванавіча.

У новай кнізе сабраныя рабочыя штодзённікі, запісы шматлікіх паездак па беларускіх гарадах і вёсках, нататкі ў часе вандровак па рэспубліках Савецкага Саюза, а таксама зацемкі пра ўбачанае ў Даніі, Фінляндыі і Швецыі.

У другі выпуск увайшлі раней не друкаваныя ў зборніках вершы, сяброўскія эпіграмы, дарчыя рыфмаваныя надпісы на кнігах, а таксама асобныя вер-

шы, прысвечаныя самому дзядзьку Рыгору, у тым ліку фотаздымкі, малюнкi сяброў і новых знаёмцаў.

1970-я гады для Р. Барадуліна, як адзначае ўкладальніца кнігі і аўтарка прадмовы да яе Наталля Давыдзенка, «гады неўпрыкмет пасталелай маладосці з яе гарачымі жаданнямі, прагай новых уражанняў і сустрэч, душэўных зрываў і напружанай творчай працы». У 1971 годзе не стала самага роднага і блізкага чалавека для Рыгора Іванавіча – яго маці. У гэты час паэт піша паэму ў памяць пра яе «Бяроза з лістам гаварыла...».

Выйшлі ў азначаны перыяд паэтычныя кнігі, зборнікі гумару, перакладаў паэзіі Лоркі і Ясеніна, тры кніжкі вершаў для дзяцей.

«Нешта трэба, проста неабходна

напісаць пра Ушаччыну, пра тое, што ў мяне асталося ад мамы ў памяці і ў такіх-сякіх запісах. Тут павінны будуць быць і вершы, і проза, і прыбабунькі, і матэрыялы ўшацкага слоўніка. І ўсё гэта павінна чытацца, каб не наганяла сон салодкі...» (3 лістапада 1974).

«Родная мова мая, апошнім мамантам быць не хачу! Гучы не толькі па радыё. Я ніколі не здраджваў табе, не здраджу, ты вечная, ты чыстая, як мая родная Віцебшчына. Цяжка быць нацрэлквіяй на ўсялякіх урачыстасцях, толькі са сцэн гаварыць на мове сваёй. Народ не вінаваты. Зямля не вінавата» (17 сакавіка 1973).

Паводле інфармацыі выдаўцоў

*Звонкія крыгі і аблачыны,
Разлінееныя ліўнем лагчыны,
Роўнядзь змоўкляя, снегавая,
Што ўсе сакрэты вясне хавае,
Былі старонкамі,
Іх запаўняў
радкамі таропкімі.*

1974 г.

Сёлетнія лістападаўскія дні ў жыцці культурна-асветнага клуба «Спадчына» былі адзначаныя выходам і прэзентацыяй кнігі ўспамінаў «Жыццё ў імя Бацькаўшчыны» пра кіраўніка клуба, калекцыянера беларускага выяўленчага мастацтва, даследчыка і краязнаўцы Анатоля Белага, які ўжо адыйшоў ад нас.

Развагамі пра тое, што для Беларусі зрабіў кіраўнік «Спадчыны», у кнізе дзеляцца не толькі ветэраны клуба У. Раманаўскі, П. Русаў, Я. Антанюк і С. Барыс, але і навукоўцы – доктар філалагічных навук, этнограф і краязнаўца Арсень Ліс, доктар гістарычных навук Леанід Лыч, доктар гістарычных навук, археолаг Георгій Штыхаў. Пра Анатоля Яўхімавіча як сем'яніна вельмі цёпла ўспамінаюць удава Ала Мікалаеўна, дачка Святлана, стрыечны брат Міхась, унук Аляксандр.

Паэтычны вобраз Белага ў кнізе адзначаны шчымлівымі развітальнымі радкамі пісьменнікаў Рыгора Барадуліна,

Леанід Лыч

Беларусі верны сын

Успамінамі пра бацьку дзельніца Святлана Белая

Віктара Шніпа, Яўгена Гучка, Васіля Якавенкі. Многія з сяброў клуба «Спадчына» прысутнічалі на прэзентацыі кнігі і ў сваіх выступленнях давалі новыя рысы да партрэта свайго кіраўніка. З успамінамі і словамі ўдзячнасці лёсу за сустрэчу з гэтым таленавітым і ў нечым незвычайным чалавекам выступалі мастакі Аляксандр Зіменка і Уладзімір Мелехаў, якія ахвяравалі для Музея выяўленчага мастацтва ў Старых Дарогах новыя творы медальернага мастацтва, а таксама ветэраны культурна-асветнага клуба «Спадчына» Надзея Сармант, Анатоль Валахановіч, Мікола Нещярэўскі, Мікола Лавіцкі, дырэктар Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва Ганна Запартыка і іншыя. Дарэчы, Ганна Вячаславаўна паведаміла, што ў музеі ўжо створаны асобны фонд А. Белага. І хутка з ім змогуць знаёміцца даследчыкі і ўсе цікаўныя.

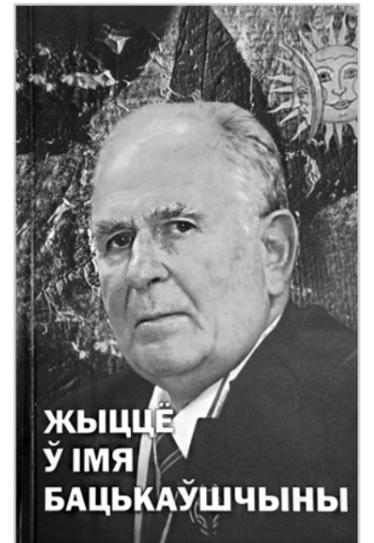
ных СМІ вельмі мала. Баюся, што і праз трыццаць гадоў такая сітуацыя можа захавацца. Таму важнае слова пра Анатоля Яўхімавіча павінны сказаць тыя, хто яго ведаў, хто быў поруч з ім у барацьбе за беларускую нацыянальную ідэю. Мне здаецца, што трэба ўвесці ў практыку стварэнне такога роду кніжак. Я рады, што выдаюцца кнігі пра беларускіх нацыянальных дзеячаў мінулых стагоддзяў. Але трэба, каб людзі ведалі і сваіх сучаснікаў. Тым больш, што з імі нават цяперака можна сустрэцца і даведацца пра сённяшнія іх справы, задумкі і пра іх погляд у будучыню.

Дачка А. Белага Святлана шчыра дзякавала ўсім аўтарам кнігі і выдаўцу, журналісту Віктару Хурсіку, за тую працу, якую яны ажыццявілі ў памяць пра яе бацьку.

Музычную частку прэзентацыі кнігі ўспамінаў выканала спявачка Таццяна Грыневіч-Матафонава. Слухачоў захапіў яе ўзвышаны голас, артыстычная манера выканання, асабліва ў меладычных спевах патрыя-

Таццяна Грыневіч-Матафонава спявае для сяброў клуба

тычнага характару: «Спадчыне» на верш Янкі Купалы, «Пагоні» на верш Максіма Багдановіча, у паланэзе «Развітанне з Радзімай» Міхала Клеафаса Агінскага ды іншых кампазіцыях. Таму, безумоўна, яе выкананне было прынятае шчырымі апладысмантамі і воклічамі «бравал!»

Сябра культурна-асветнага клуба «Спадчына» шмат узгадвалі пра манументальную спадчыну, што паўстала ў розных гарадах Беларусі і за яе межамі дзякуючы ініцыятыве А. Белага і ўсіх спадчынаўцаў. Як тут не згадаць помнікі М. Багдановічу ў Яраслаўлі, мемарыяльны комплекс, прысвечаны беларускім асветнікам у дварыку БДУ, помнік Ларысе Геніюш у Зэльве... І усё ж самым значным праектам клуба «Спадчына» і А. Белага застаецца прыватны Музей выяўленчага мастацтва ў Старых Дарогах. Ён функцыянуе, туды едуць з экскурсіямі, асабліва актыўныя школьнікі. Але што казаць, музею цяпер патрабуецца і фінансавая падтрымка, і правядзенне адпаведных рамонтных працаў, захады па прызнанні яго мастацкай каштоўнасці на афіцыйным узроўні.

Анатоль МЯЛЬГУЙ, фота аўтара

Татары!
Множыцеся й пладзіцеся,
Вы нашыя.
Салям алейкум!

Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі 28 кастрычніка адбылася вечарына «Якуб Якубоўскі ў беларуска-татарскім культурным адраджэнні» і прэзентацыя кнігі «Мы з Іманам¹ жывём на зямлі Беларусі: беларускі татарын Якуб Якубоўскі». Кніга ўтрымлівае ўспаміны пра Якуба Якубоўскага (1932 – 1998), нарысы пра родныя мясціны, сям'ю, яго асабістыя артыкулы і інтэрв'ю, успаміны сяброў і паплекнікаў. Тэкставыя матэрыялы і фотаздымкі адлюстроўваюць прафесійную

«Мы з Іманам жывём на зямлі Беларусі...»

дзейнасць Я. Якубоўскага як географа ў рэдакцыі «Беларускай энцыклапедыі» (1967 – 1992) і грамадскую працу на ніве беларуска-татарскага адраджэння (1991 – 1998).

У загаловку кнігі – першы радок гімна беларускіх татар, які быў задуманы і напісаны Я. Якубоўскім:

*Мы з Паволжа і Kryма
з Іманам прыйшлі
На гасцінныя землі
Літвы й Беларусі.
Пад Грунвальдам суровы
экзамен здалі
І уланскую службу
няслі без прымусу.*

Якуб, сын Адамаў, Якубоўскі аднавіў агеньчык еднасці, які пачаў згасаць у сэрцах беларускіх татар. Гэты самастойны, паважны, даведчаны чалавек аддаў розум і сілы свайму народу і зямлі, якая стала нам, татарам, роднай. Ён стварыў у 1991 г. першае друкаванае выданне беларускіх татар – штоквартальны часопіс «Байрам». 28 нумароў – з імі ён пражыў кожны радок, кожны артыкул, вызначыў надоў-

Т. Якубоўская

га наперад раздзелы, тэматыку, дух «Байрама».

Першы муфтый мусульманаў Беларусі Ісмаіл Александровіч згодна з традыцыяй адкрыў вечарыну чытаннем суры «Аль-Фатыха» – малітвай, якая мае для мусульманаў такое ж значэнне, як для хрысціянаў «Ойча наш».

У падарунак наведнікі вечарыны атрымалі асобнікі кнігі з аўтографамі складальнікаў. Таксама кніга з дарчым надпісам была перададзена ў бібліятэку, супрацоўнікі якой рыхта-

валі вечарыну і выстаўку. З прывітальным словам на імпрэзе выступіла загадчык сектара кнігазнаўства аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў Алена Цітавец.

Аўтары-укладальнікі выдання – Іван Драўніцкі і Таццяна Якубоўская. Іван Петровіч пачаў з расповеду аб тым, што яны з Якубам Адамавічам – сябры з дзяцінства: «Мы гадкі, абадва з 1932, і нашыя імёны ў памяшальна-ласкавай форме таксама былі падобныя – Яська і Яшка». Прайшлі гады пасля заканчэння школы, а шляхі іх не разышліся. Гісторык, краязнаўца, збіральнік гістарычных звестак пра Нарачанскі край і яго людзей І. Драўніцкі стаў ініцыятарам стварэння кнігі.

Ідэю не магла не падтрымаць спадарожніца жыцця Якуба Адамавіча, маці іх дзяцей Канстанціна і Аўгінні, паплекніца па энцыклапедычнай працы, кандыдат геалага-мінералагічных навук Таццяна Васільеўна. Яна распавяла, як паступова складалася кніга, хто дапамагаў у гэтым, падзякавала пісьменніку і выдаўцу Яўгену Лецку, які зрабіў першае прачытанне рукапісу. Затым прадставіла галоўнага рэдактара выдавецтва «Тэхналогія» Змітра Санько і рэдактара кнігі Дзіяну Селях.

Беларускія татары шчыра ўдзячны таксама Міхасю Шавыркіну і Яўгену Гучку за іх руплівую працу: першы з іх як галоўны рэдактар змяшчаў у часопісе «Роднае слова» матэрыялы на гэтую тэму, а другі як сябра рэдкалегіі часопіса «Байрам» перакладаў суры Кур'ана на беларускую мову.

Як навуковы рэдактар, Якуб Якубоўскі прымаў удзел у складанні трох энцыклапедычных выданняў. Ён быў загадчыкам рэдакцыі геаграфіі, геалогіі і геафізікі, супрацоўнікі якой удзельнічалі ў падрыхтоўцы матэрыялаў для «Беларускай Савецкай Энцыклапедыі» – першага шматтомнага энцыклапедычнага выдання на беларускай мове. Калектыў яго стваральнікаў, у тым ліку і Я. Якубоўскі, у 1976 г. быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР.

У 1983 – 1986 гг. выйшла ў свет «Энцыклапедыя прыроды Беларусі». Прыгожа выдадзены пяцітомнік на беларускай мове змяшчаў больш за 15 тысячаў артыкулаў, у 1984 г. выданне было адзначанае срэбным медалём Праграмы ААН па навакольным асяроддзі. Адзінае ва ўсіх краінах былога СССР выданне аб прыродзе рэспублікі было падрыхтаванае па ініцыятыве і пад кіраўніцтвам Я. Якубоўскага.

Пасля выхаду на заслужаны адпачынак Якуб Адамавіч узяўся за выданне штоквар-

тальніка «Байрам», газеты «Жыццё татарскае», падрыхтоўку слоўніка да «Энцыклапедычнага даведніка для татараў Беларусі» (падрыхтавана 10 тысячаў тэрмінаў з дэфініцыямі, 350 пробных артыкулаў змешчаныя ў нумарах часопіса). Аб працы Я. Якубоўскага над выданнямі згуртавання «Аль-Кітаб» расказаў доктар гістарычных навук Леанід Лыч, старшыня (муфтый) мусульманскага рэлігійнага аб'яднання Абу-Бекір Шабановіч.

Якуб Адамавіч атрымліваў узнагароды за сваю адказную і прафесійную працу. За выданне на беларускай мове кварталніка беларускага згуртавання татараў-мусуль-

І. Драўніцкі

манаў «Байрам» і актыўны ўдзел у татарскім і беларускім нацыянальна-культурным адраджэнні Анатоль Белы і Анатоль Грыцкевіч ўручылі яму і Ібрагіму Канапацкаму медаль Міколы Шчакаціхіна і адпаведныя дыпломы з занясеннем імя ў кнігу гонару «Рупліўцы твае, Беларусь».

Я ўпэўненая, што беларускіх татараў нельга разлучыць раз'яднаць з карэннымі насельніцтвам, а І. Канапацкі і Я. Якубоўскі – волаты татараў і абаронцы культуры беларускай нацыі. На завяршэнне хацела б выказаць спадзяванне, што кніга, асобнікі якой перададзеныя ў многія бібліятэкі і ў татарскія абшчыны, стане штуршком да распрацоўкі татарскай тэмы беларускімі навукоўцамі, замежнымі даследчыкамі, музейнымі работнікамі і іншымі зацікаўленымі людзьмі.

Разалія АЛЕКСАНДРОВІЧ

¹ Слова іман (ад араб. «верыць», «уверваць») больш за сорок разоў выкарыстоўваецца ў самым шырокім значэнні ў Кур'ане.

Партрэт Я. Якубоўскага

Бона Івянецкая

У Івянецкім музеі традыцыйнай культуры экспануецца выстаўка нумізматыкі і баністыкі «Скарбы роднай зямлі» з прыватных калекцыяў Алега Буткевіча, Яўгена Паплаўскага, Валерыя Мазуры. Выстаўка дае магчымасць даведацца пра гісторыю грашова-гандлёвых стасункаў на беларускіх землях. У музеі можна пабачыць экспанаты часоў Вялікага Княства Літоўскага, Рэчы Паспалітай, Расійскай Імперыі, Савецкага Саюза, а таксама карткі спажываўца, чэкавыя кніжкі, талоны і папяровыя банкноты назалежнай Беларусі. Амаль усе экспанаты выяўленыя на тэрыторыі былога Івянецкага графства.

Экспазіцыя пачынаецца з россыпу ад задымленага гаршка старадаўняга манетаў, што сімвалізуе скарбы, якія продкі захоўвалі ў роднай зямельцы ў часы шматлікіх ваенных ліхалеццяў. Адным з рарытэтаў выстаўкі з'яўляецца Івянецкая Бона наміналам 10 грошаў, адчаканеная з цынку спажывецкім кааператывам 6-га батальёна Корпуса памежнай аховы «Івянец». Такія боны-знакі выкарыстоўваліся з сярэдзіны 20-х гадоў ХХ стагоддзя для аплаты розных паслугаў і тавараў на былых Крэсах Усходніх.

Дзякуючы скрупулёзнай працы супрацоўнікаў музея была праведзена навуковая класіфікацыя экспанатаў, падрыхтаваны своеасаблівы каталог-дапаможнік для наведнікаў.

Алег РАМАНОЎСКИ

На фота: манеты; здымкі прадастаўлены Івянецкім музеям традыцыйнай культуры

Смерці ў Паэта няма – ёсць Нараджэнне!

БДУ. Філалагічны факультэт. 1966 год. Група нумар тры. Яна ўвабрала ў сябе вельмі знакамітыя імёны, як цяпер гэта вядома. І Яўгенія Янішчыц, і Алесь Разанаў, і Алена Рудкая, і Віктар Ярац, і Яўген Хвалеі.

Пра сваю аднагрупніцу Жэню Янішчыц па нашай просьбе ўспамінала Ала Куксава, на той час Татур. Ала Браніславаўна выкладае ў школе беларускую мову і літаратуру, вельмі трапятліва ставіцца да ўсяго беларускага, заўсёды шчыра гатовая падзяліцца ўспамінамі.

«Жэня Янішчыц на першы погляд нічым не выдзялялася сярод нас. Звычайная студэнтка, невысокага росту, худзенькая. Як чалавек – добрая, шчырая, спагадная, з усімі сябравала. Наогул я не чула, каб Жэня з кім-небудзь мела дрэнныя адносіны. Мы з Аленай Рудкай жылі на кватэры, а Жэня, як і многія студэнты, – у інтэрнаце. Студэнткае жыццё... Акрамя вучобы гэта і сумесныя паездкі на бульбу, практыка па дыялекталогіі. Мы хадзілі збіраць залацінкі беларускай мудрасці. Групаў ездзілі ў Балгарыю па

студэнцкім абмене. Жэня была вельмі цёплай, адкрытай, бясхитраснай, такая мне запомнілася».

*Я вырасла, каб сэрцам
Адчуць цяпло зямлі.*

«Жэня здавала залікі і экзамены вельмі лёгка і проста. І, канечне, яна не прыходзіла непадрыхтаванай. Калі пісалі творчую работу, вельмі лёгка з гэтым спраўлялася. Але паэзія была на першым месцы. Жэня была вельмі аддадзена сваёй справе. Памятаецца, у вёсцы Дыя мы давалі канцэрт для вяскоўцаў на ад'езд, пасля «бульбы». Людзі неслі ў клуб свае зэдлікі. На вечарыне Жэня чытала свае вершы. Была цішыня такая, як кажучы, муха праляціць – і пачуеш. Нечакана для іх было. Як сярод нас ёсць такі чалавек, які так валодае словам? Можна сказаць, што яна старалася пражыць жыццё на выдатна, ва ўсім. Можна, і яе трагедыя ў гэтым...»

*І душа мая чыста,
нібы матылёк,
На агонь вылятае,
ды агню не баіцца.*

«Жэня Янішчыц была неяк у сабе ўвесь час. Вось, напрыклад, калі мы капалі бульбу ў вёсцы Дыя, а Жэня працавала на кухні, так задумвалася, што магла гарачы патэльнію рукамі ўзяць. Але мы ведалі, нешта з ёю адбываецца, што яна піша вершы. І вось гэты зборнічак, які дапамог выдаць доктар філалагічных навук Алег Лойка ў 1967 годзе, на другім курсе мы толькі вучыліся, пачынаўся з вершаў Жэні Янішчыц. Яна, пэўна, з усіх названых мною, была самая-самая. Улюбёная была вельмі ў свой край, хорапа і спеўна апісвала родныя мясціны. І канечне, гэтыя радкі прысвечаны сваёй роднай старонцы, роднай прыродзе».

*О Беларусь,
азёрная старонка!
Пастай мяне
бярозкай у палях.*

«І многія вершаў прысвечана бацькам, родным, землякам. Паколькі ў нас выкладаў на курсе Ніл Гілевіч, яму таксама многія радкі Жэніны прысвечаны. Калі ўпершыню прачыталі яе вершы, адразу ўсе заўважылі гнуткасць, непаўторнасць, незвычайнасць. Разумею, вось гэтыя слоўцы як бы нараджаліся з яе роднай гаворкі. Жэня жыла творчасцю. Яе вершы быццам аднекуль ліліся, і ёй трэба было выкласці іх на паперу, як нехта проста дыктаваў ёй. Прытым яна магла займацца нечым, а раптам набягалі нейкія радочки, нейкія думкі, і яна садзілася за паперу і пісала, пісала, пісала... Назмушана вырываўся гэтыя радкі, мне так здаецца».

*І захацелася ў паэты,
Нібыта птушцы ў вышыню.
«Трэба сказаць, што калі яна друкавала свае вершы, то ў*

параўнанні з намі, студэнтамі, мела большую капеечку, магла падзяліцца. Заўсёды накуплівала многа падарункаў сваім блізім, калі ехала дадому наведаць. Пасля студэнцкіх канікул кожны нешта прывозіў. Жэня частавала вясковымі прысмакамі. Ніколі не заныкае, падзеліцца. Звычайна паэты, прытым уганараваныя, як яна, наравістыя, непаслухмяныя. Але ў яе стасункі былі вельмі-вельмі прыемныя, з усімі. Многа іх было, таленавітых, але не супернічалі між сабой. І Жэня не адчувала гэтай канкурэнцыі. У ёй жыла багіня паэзіі, вось так можна было б сказаць».

*Маё аблічча –
толькі форма,
Адлітая для струн душы.*

«З тым дзяўчом, якая толькі прыехала, і ўжо потым з той, якая скончыла вуз, параўноўваць – канечне, змянілася, папрыгажэла, памажнела трохі, стала больш упэўнена сябе адчуваць. Ну што значыць вясковасць дзіця прыехала ў вялікі сталічны горад. Канечне, тут патрэбна было мець крэпку аснову. І яе Жэня мела. Каб не згубіцца тут, каб заявіць аб сабе».

*Усё выдатна, Божа Мой,
Ні адной зары не згасла!*

«Жэня была закахана вельмі ў Сяргея Панізніка. Калі ехала на творчую сустрэчу ў Магілёў, трапіла ў аўтааварыю, пацярпела ад яе. Жэня перажывала вельмі цяжка... Разумею, яна стала сама ў сабе, замкнёная. У лістападзе 1988 года мы праводзілі яе ў апошнюю дарогу. Вельмі былі ўзрушаныя ўсе. Перад гэтым у Жэні не стала і брата. Уявіце, якія патрэбны былі неверагодныя высілки маці, каб вытрымаць гэтую бяду. І яна потым яшчэ гадала Андрэя».

*Чаму, сто раз
навучаная жыць,
Я горкія памылкі паўтараю...*

**О, людзі! – Вечныя пытанні,
Вытокі мудрасці і зла...**

Я. Янішчыц, з верша
«Непрыручаная птушка»

*Я пытаюся ў Янішчыц:
Навошта сціпласць
І талент, Богам даны,
Быў ёй падараваны?
Навошта ёй яшчэ
Жаданне-жарсць.
Паэзія. Душа.
Айчына. Ціш.
Спакой. Дабрыдзень.
Люстра вод.
І вольных думак веснаход?
Яшчэ маланка з грамам,
Драпежныя хіжасці
І патарога-бура, якія нішчаць.
Навошта ёй усё,
Яўгені Янішчыц?
Усё ў яе было,
Хто ж заўчасна
адчыніў акно?..*

2015 г.

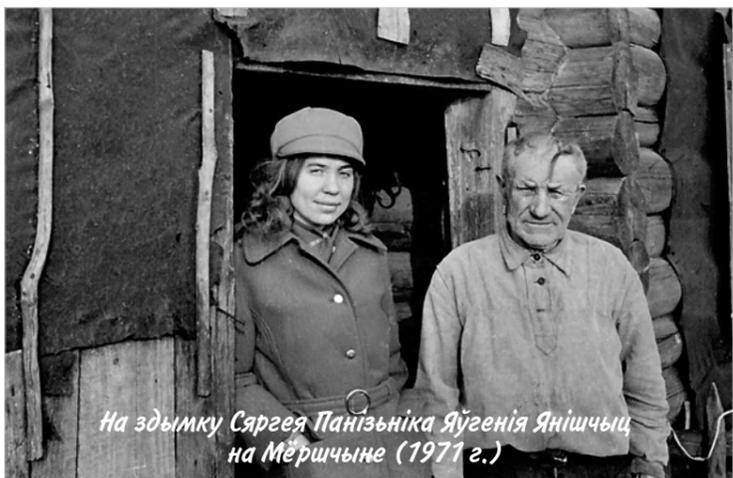
*Уладзімір КАЖАМЯКА,
м. Ілья Вілейскага раёна*

«Чуеце? Якая аголенасць нерваў, здаецца, яна адчувае ўсё проста кожнай часцінкай душы, як струна нейкай напята, усё хоча ахапіць, убачыць, хоча прычасціць і іншых. Паглядзіце са мною, як я бачу гэты свет, як я яго ўяўляю. Жэня Янішчыц, канечне, непаўторная, такога паэта ніколі не будзе. Ёсць такія вершы, што, здаецца, каб яна напісала адзін вольны верш, аб ёй бы гаварылі, успаміналі. Здаецца, піша аб такіх простых рэчах, настолькі мудра, асэнсавана.

Яна разумела, што самы галоўны доказ усяму – гэта яе паэзія».

*Будзе лета з навальніцай
І вясёлка над ракой.
Толькі мне не паўтарыцца
Ані летам, ні зімой.*

*Гутарылі
Юлія ЛАЎРАНКОВА
і Ганна ЯКІМОВІЧ*

На здымку Сяргея Панізніка Яўгенія Янішчыц на Мёршчыне (1971 г.)

Журавінавая мазаіка

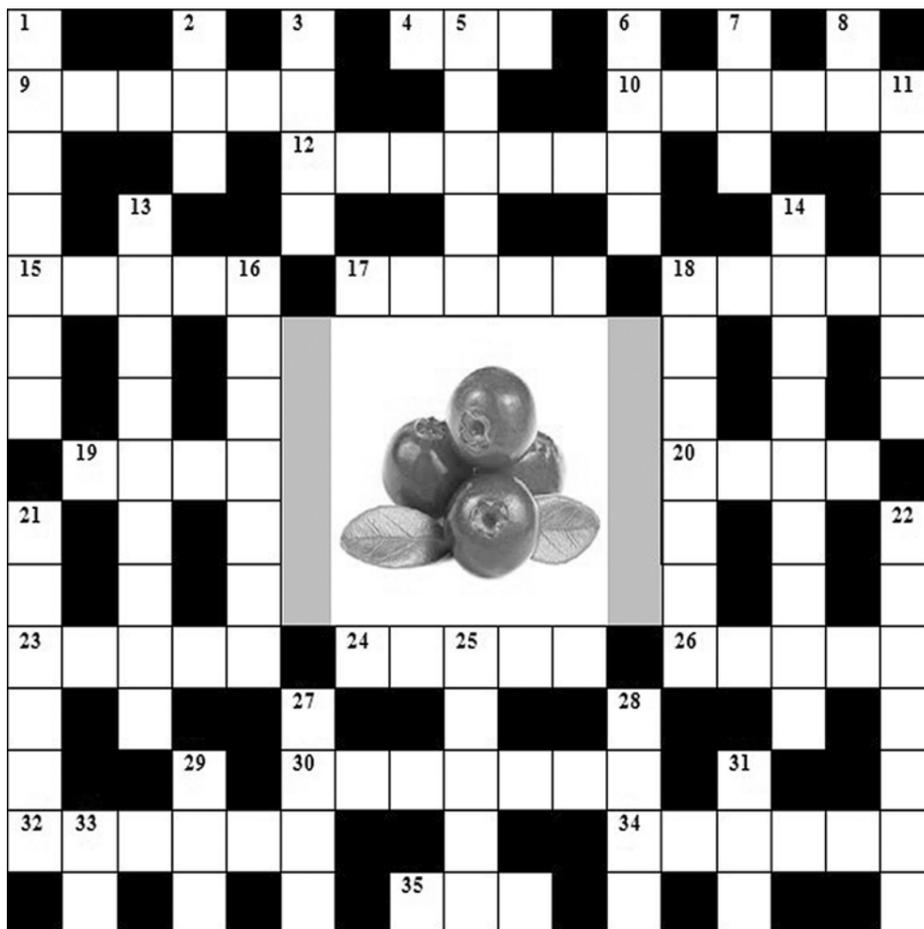
Уздоўж

4. Ніз пасудзіны. 9. «Аб чым, скажы, спяваюць ...» // Калі так ярка свецяць журавіны? З верша Л. Кухарэвіч «Аб чым спяваюць ...?» 10. Раённая газета (разм.). 12. «Журавіны бяруць ...» // Паслухмяныя студзьяць пальцы». З верша Э. Акуліна «Журавіны бяруць ...». 15. Невялікі літаратурны твор. 17. «Будуць ... піць праяблы солад // Адляжалых весніх журавін». З верша М. Мятліцкага «Прыазер'е – мяккая імшара». 18. Высокае стаячае люстра. 19. «... сее кавуны, а я журавіны». З беларускай народнай песні «Стаіць ... на гары». 20. Калі пыл на баране, тады і ... на рэшаце (прык.). 23. «Чырвоная журавінка // На купінцы спее. // ... мяне пацалуе, // А чатыры млее» (прып.). 24. «Зняла памалу хустку з галавы, // Падала ... поўны журавін». З верша Максіма Танка «Журавінавы цвет». 26. Бясколёрны газ з рэзкім непрыемным пахам. 30. Кароткае паведамленне ў друку. 32. «Прадае ... журавіны // Ў кошыку з бяросты залатой». З верша А. Ляўковіч «Журавіны». 34. «Якая ў нас сёлета ... // Багатая на журавіны». З верша Максіма Танка «Журавіны». 35. Ядавiтая змяя.

Упоперак

1. Зараснік ажыны. 2. «У паветры ... // Ад іх носіцца, // Сама ягада // У рот просіцца». З паэмы Якуба Коласа «Міхасёвы прыгоды». 3. Тое, што і жыжка. 5. Доўгі ворс на тканінах. 6. ... не хлеб, а ягада не трава (прык.). 7. ... на сталі – здароўе ў доме (прык.). 8. Буйная жылвіна з доўгай поўсцю і рагамі. 11. Бацькі елі журавіны, а ў дзяцей ... на зубах (прык.). 13. Адна з рэлігійных плыняў, заснаваная на пакланенні Крышце. 14. Балотнае ягаднае кустоўе, на якім растуць буйкі (разм.). 16. Сурагат цукру. 18. Узвышэнне для выступлення прамойцы. 21. Прыплод кабылаў, асліцаў. 22. Першы кіеўскі валадар, які княжыў у IX ст. 25. Комплекс аграгатаў да самаходнай машыны. 27. Псаломшчык. 28. Прадмет хатняга абсталявання. 29. Салодкая страва з узбітай да пены ягаднай, фруктовай, малочнай масы. 31. Орган размнажэння ў грыбоў. 33. Мера зямельнай плошчы.

Склад
Лявон
ЦЕЛЕШ

Снежань

1 – Беларускі студэнцкі саюз (Вільня; існаваў з 1 снежня 1920 да верасня 1939 г.), арганізацыя студэнтаў-беларусаў Віленскага ўніверсітэта – 95 гадоў з часу стварэння.

1 – Марозава Валянціна Васільеўна (1935, Мінск – 1990), спявачка, заслужаная артыстка Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

2 – Дадышкіліяні Натэла Атарайна (1960, Расія), артыстка балета, заслужаная артыстка Беларусі (1990) – 55 гадоў з дня нараджэння.

2 – Пракоф'еў Аляксандр Андрэевіч (1900, Расія – 1971), расійскі паэт, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1946) і Ленінскай прэміі (1961), Герой Сацыялістычнай Працы (1970) – 115 гадоў з дня нараджэння.

2 – Чайка Валерый Паўлавіч (1950, Расія), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага і афармленчага мастацтва, сярод твораў якога мастацкае афармленне інтэр'ераў БДУ, Мінскага метра, Палаца Рэспублікі (Мінск) і інш., лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі ў галіне літаратуры, мастацтва, архітэктуры (2004), прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2011) – 65 гадоў з дня нараджэння.

3 – Жалігоўскі Эдвард Вітальд (Вітольд; 1815, Вілейскі р-н – 1864), польскі паэт, філосаф, рэвалюцыйны дзеяч – 200 гадоў з дня нараджэння.

3 – Шагідзевіч Альбіна Аляксандраўна (1945, Мінск), актрыса, педагог – 70 гадоў з дня нараджэння.

4 – Брэсцкі манетны двор (Брэст; працаваў з 4 снежня 1665 да 16 снежня 1666 г.), адзін з цэнтраў манетнай вытворчасці ў Рэчы Паспалітай, дзейнічаў у час грашовай рэформы 1659 – 1666 гг. – 350 гадоў з пачатку дзейнасці.

4 – Кудзеля Леанід Лаўрэнцьевіч (1940, Украіна), спявак, педагог, заслужаны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

4 – Шарэцкі Віктар Канстанцінавіч (1925, Навагрудскі р-н – 1993), дзеяч сама-

дзейнага мастацтва, харавы дырыжор, заслужаны работнік культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

6 – Радзівіл Барбара (1520 – 1551), каралева Польшчы і вялікая княгіня ВКЛ – 495 гадоў з дня нараджэння.

6 – Корзун Іван Паўлавіч (1925, Салігорскі р-н), вучоны-этнолаг, сацыёлаг, рэлігіязнаўца – 90 гадоў з дня нараджэння.

6 – Шміт Яўген Альфрэдавіч (1920, Расія), расійскі гісторык і археолаг, даследчык праблемаў этнагенезу, гаспадарчага і культурнага развіцця плямёнаў верхняга Падняпроўя і Падзвіння ад эпохі ранняга жалезнага веку да XIII ст. – 95 гадоў з дня нараджэння.

7 – Дзёбц Георгій Францавіч (1905, Расія – 1969), расійскі вучоны ў галіне антрапалогіі, які ўпершыню вывучыў і апісаў краніялагічны матэрыял па насельніцтве Беларусі X – XIII стст., – 110 гадоў з дня нараджэння.

7 – Лазавой Мікалай Рыгоравіч (1940, Расія), мастак, які працуе ў галіне станковай і кніжнай графікі, – 75 гадоў з дня нараджэння.

7 – Ялхоў Юрый Аляксандравіч (1940, Расія), рэжысёр, кінааператар, сцэнарыст, сярод працаў якога брэндзі айчыннай кінематографіі – тэлевізійныя, дакументальныя і мастацкія фільмы «Прыгоды Бураціна», «Пра Чырвоную Шапачку», «Сын за бацьку», «Анастасія Слуцкая» і інш., лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2005) – 75 гадоў з дня нараджэння.

8 – Скобелеў Эдуард Марцінавіч (1935, Мінск), пісьменнік, публіцыст, літаратуразнаўца, крытык, грамадскі дзеяч, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1998), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2005) – 80 гадоў з дня нараджэння.

9 – Пракаповіч Ігар Міхайлавіч (1960, Паставы), пісьменнік, краязнаўца, педагог, аўтар шэрагу вучэбных праграмаў, многіх краязнаўчых і мастацкіх твораў, лаўрэат прэміі часопіса «Малодосць» (1993) – 55 гадоў з дня нараджэння.

Як папярэдзваюць пажары

28 лістапада ў Мінску заканчваецца двухтыднёвая акцыя «Не спалывай сваё жыццё!», зладжаная з мэтай папярэджання пажараў і гібелі людзей з-за неасцярожнага абыходжання з агнём пры курэнні. Сёлета за дзесяць месяцаў адбылося 1 111 такіх пажараў, загінулі 274 чалавекі, 251 чалавек быў выратаваны.

Акцыя праходзіла ў чатыры этапы, у ёй бралі ўдзел члены Беларускай моладзевай грамадскай арганізацыі ратавальнікаў-пажарных (БМГАРП), Клуба юных ратавальнікаў-пажарных, Беларускага добраахвотнага пажарнага таварыства і інш. Пад час першага этапу інспектары Міністэрства па надзвычайных сітуацыях разам з актывістамі БМГАРП праехалі па самых папулярных аўтобусных, тралейбусных і трамвайных маршрутах, правялі з пасажырамі прафілактычныя размовы, раздалі прафілактычныя ўлеткі.

Другі этап акцыі праходзіў у прамысловых прадпрыемствах, у арганізацыях і пунктах грамадскага харчавання, дзе інспектары выступалі перад супрацоўнікамі, раздавалі ўлеткі, паказвалі відэа.

Трэці этап ладзіўся ў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах, дзе супрацоўнікі МНС правялі творчыя вечарыны з песнямі і конкурсамі.

28 лістапада – заключны этап акцыі. У гандлёвым цэнтры «Сталіца» будзе арганізавана выстаўка спецыяльнага абсталявання, створаны гульнявыя зоны, адмысловая канцэртная праграма.

Дзяніс ПРОЦЬКА,
начальнік ЦРАНС г. Мінска

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 43

Уздоўж: 1. Дыпламат. 4. Залессе. 8. Кліч. 9. Рэвю. 11. Лейтматыў. 12. Выдма. 14. Станс. 18. Сцёк. 19. План. 21. Шнур. 22. Рута. 24. Дыета. 25. Этыка. 29. Паўстанне. 31. Доля. 33. Валяр'ян. 34. Клавесін.

Упоперак: 2. Пціч. 3. Музей. 5. Лоцыя. 6. Стэп. 7. Гімн. 8. Клавір. 10. ЮНЕСКА. 13. Мецэнат. 15. Трактат. 16. Акорд. 17. Опера. 20. Год. 23. Італія. 26. Мажор. 27. Этап. 28. Кніга. 30. Торс. 32. Фа.

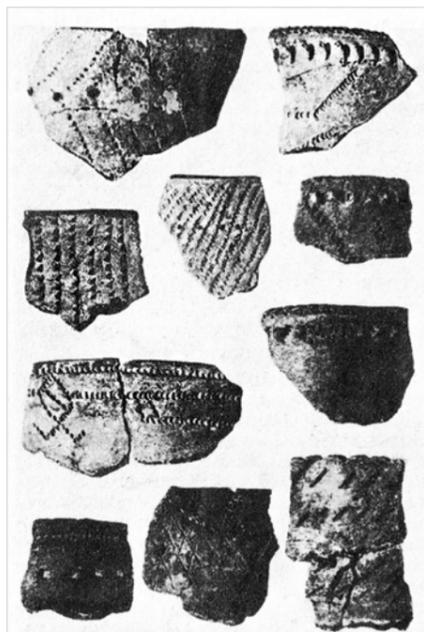
Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НЁМАНСКАЯ КУЛЬТУРА – археалагічная культура неалітычных плямёнаў, якія ў 4 – 3-м тыс. да н. э. насялялі тэрыторыю Беларускага Панямоння, левабярэжжа верхняй Прыпяці, тэрыторыю паўднёва-заходняй Літвы і суседнюю тэрыторыю Польшчы.

Насельніцтва займалася паляваннем, рыбалоўствам, збіральніцтвам, потым прымітыўным земляробствам і жывёлагадоўляй, здабывала крэмень шахтавым спосабам. Паселішчы размяшчаліся на прырэчных схілах поймавых выспаў, на краях тэрасаў непадалёк старыцаў і прывусцевых мьсаў. Яны складаліся з некалькіх наземных, найчасцей чатырохвугольных жытлаў, зробленых з жэрдак і невялікіх вертыкальна замацаваных у зямлі слупоў. Унутры жытлаў, звычайна ў невялікіх паглыбленнях, размяшчаліся адкрытыя агмені, якія пазней абкладалі па краях камянямі.

На раннім этапе нёманскай культуры плямёны выраблялі вастронныя гаршкі з выпуклым, часам рабрыстым корпусам і злёгка звязанымі або адагнутымі венчыкамі, пад краем наносілі глыбокія круглыя ямкі. Арнамент у выглядзе пераважна гарызантальных паясоў з грабеньчатых ад-

Фрагменты глінянага посуду нёманскай культуры са стаянкі Добры Бор

біткаў, насечак і наколак, некаторыя пасудзіны аздабляліся наразнымі лініямі, размешчанымі коса або ў сетка-

вых кампазіцыях. На познім этапе пашырыліся вастронныя гаршкі са звужанай шыйкай і лейкападобнымі венчыкамі, краі якіх упрыгожваліся глыбокімі наколамі ці ямкамі. Сярод арнаментальных элементаў – адбіткі лінейнага штампа, адступаючыя наклады, пракрэсленыя, зернепадобныя ды інш. узоры. Арнамент часам канцэнтравваўся ў верхняй частцы пасудзіны, дапаўняўся шматвугольнікамі, ромбамі, шнуравымі адбіткамі.

«НІВА» – штотыднёвая грамадска-культурная газета, што выдаецца Беларуска-грамадска-культурным таварыствам (БГКТ) у Польшчы. Выходзіць на беларускай мове ў Беластоку з 4 сакавіка 1956 г. Беласточчына з 1939 па 1941 г. была ў складзе БССР; у 1944 – 1945 гг. паводле пагаднення паміж савецкім і польскім урадамі Беласточчына была перададзена Польшчы; аднак і цяпер у рэгіёне застаецца шматлікае беларускае насельніцтва. Газета сталася важным чыннікам яднання беларускага насельніцтва ў Польшчы.

У розныя гады галоўнымі рэдактарамі былі Георгі Валкавіцкі, Віталь Луба, Яўген Мірановіч, цяпер – Яўген Вапа. Сярод вядомых аўтараў – Уладзімір Гайдук, Янка Жамойцін, Алег Латышонак, Міра Лукша, Юры Туронак, Віктар Швед, Сакрат Яновіч.

Змяшчае інфармацыю пра эканамічнае і грамадска-культурнае жыццё Беласточчыны, мерапрыемствы БГКТ, расказвае пра яго актывістаў. Рэгулярна друкуе краязнаўчыя матэрыялы, у т.л. мясцовыя легенды, паданні, песні.

Зменлівая «Бардаўская восень»

Мае шырокі карэспандэнцкі актыў. Часта публікуе артыкулы пра Беларусь, прапагандае яе літаратуру, змяшчае творчыя партрэты сучасных беларускіх пісьменнікаў, мастакоў, дзеячаў культуры, успаміны з грамадска-культурнага жыцця Заходняй Беларусі, матэрыялы па гісторыі беларускай культуры. Друкуе літаратурную старонку, творы сябраў літаратурна-мастацкага аб'яднання «Белавежа», старонку для дзяцей «Зорка», перыядычна змяшчаюцца тэматычныя ўкладкі.